LT

EUROPOS CENTRINIS BANKAS

EUROPOS CENTRINIO BANKO NUOMONĖ

2006 m. vasario 16 d.

Lietuvos banko prašymu
dėl įstatymo, iš dalies keičiančio Atsiskaitymų baigtinumo mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemose įstatymą, projekto

(CON/2006/5)

2005 m. lapkričio 16 d. Europos centrinis bankas (ECB) gavo Lietuvos banko prašymą pateikti nuomonę dėl įstatymo, iš dalies keičiančio Atsiskaitymų baigtinumo mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemose įstatymą, projekto (toliau – įstatymo projektas).

ECB kompetencija teikti nuomonę yra grindžiama 1998 m. birželio 29 d. Tarybos sprendimo 98/415/EB dėl nacionalinių institucijų konsultavimosi su Europos centriniu banku teisės akto projekto nuostatų klausimais[1] 2 straipsnio 1 dalies penkta įtrauka, kadangi įstatymo projektas yra susijęs su mokėjimo ir atsiskaitymo sistemomis. Nors nacionalinės institucijos neprivalo konsultuotis su ECB dėl teisinių nuostatų, perkeliančių Bendrijos direktyvas į nacionalinę teisę, projekto, pagal Statuto 25 straipsnį ECB gali patarti valstybių narių kompetentingoms institucijoms, o šios gali konsultuotis su ECB dėl Bendrijos teisės aktų, susijusių su finansų sistemos stabilumu, taikymo srities ir įgyvendinimo. Šie teisės aktai apima 1998 m. gegužės 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 98/26/EB dėl atsiskaitymų baigtinumo mokėjimų ir vertybinių popierių atsiskaitymų sistemose[2] (toliau – Atsiskaitymų baigtinumo direktyva). Vadovaudamasi Europos centrinio banko darbo reglamento 17 straipsnio 5 dalies pirmu sakiniu, Valdančioji taryba priėmė šią nuomonę.

1 Bendros pastabos

1.1 ECB supranta, kad pagrindinis įstatymo projekto tikslas yra išplėsti Atsiskaitymų baigtinumo mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemose įstatymo (toliau – ABD įstatymas) taikymo sritį, siekiant užtikrinti, kad Lietuvoje registruotos įstaigos bankrotas ir (arba) operacijų sustabdymas nepaveiktų mokėjimo ar vertybinių popierių atsiskaitymo sistemos, kuriai taikoma valstybės narės, išskyrus Lietuvą, teisė, veikimo ir patikimumo. ECB pritaria Lietuvos banko iniciatyvai sprendžiant šį klausimą, kadangi jis yra suinteresuotas, kad būtų skatinamas suderintas Atsiskaitymų baigtinumo direktyvos įgyvendinimas ES mastu, siekiant užtikrinti mokėjimo ir

1 OL L 189, 1998 7 3, p. 42.
2 OL L 166, 1998 6 11, p. 45.

vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų teisinį aiškumą ir vienodas veiklos sąlygas visoje Bendrijoje.

1.2 Preliminariai pastebėdamas ECB siūlo, kad ABD įstatymas turėtų minėti bendrai „sistemas“, o ne specialias sistemų rūšis, siekdamas atspindėti tai, jog jo tikslas yra apsaugoti kiek įmanoma platesnį sistemų ratą ir minimalizuoti sisteminę riziką. Išsamesnės pastabos šiuo klausimu išdėstytos šios nuomonės 2.2.1 pastraipoje.

2 Apibrėžimai

2.1 *Nemokumo byla*

ECB pažymi, kad pagal ABD įstatymo 2 straipsnio 13 dalyje pateiktą apibrėžimą, operacijų sustabdymas – tai „Lietuvos Respublikos arba valstybės narės teismo ar kitos įgaliotos institucijos sprendimo, susijusio su draudimu sistemos dalyviui disponuoti lėšomis ar vertybiniais popieriais, esančiais atsiskaitymų sąskaitoje, priėmimas arba teismo laikinųjų apsaugos priemonių ar priežiūros institucijos poveikio priemonių sistemos dalyviui pritaikymas, dėl kurio sustabdomi arba apribojami vertybinių popierių pervedimo ir (ar) mokėjimo nurodymai“. ECB supranta, kad šis apibrėžimas apimtų daugumą priemonių, dėl kurių sustabdomi arba apribojami vertybinių popierių pervedimo ir (ar) mokėjimo nurodymai ir atitiktų Atsiskaitymų baigtinumo direktyvą. Tačiau Lietuvos bankas gali apsvarstyti galimybę padidinti Atsiskaitymų baigtinumo direktyva nustatyta minimalią apsaugos apimtį ir įstatymo projekte aiškiai nustatyti, kad ABD įstatymas taip pat taikomas savanoriškiems likvidavimams.

2.2 *ABD įstatymu saugomos sistemos*

2.2.1 Pagal ABD įstatymo 2 straipsnio 17 dalyje, įskaitant įstatymo projekte išdėstytus siūlomus dalinius pakeitimus, pateiktą apibrėžimą, ABD įstatymu saugomos sistemos apima tik mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemas. Nors Atsiskaitymų baigtinumo direktyva to griežtai nereikalauja, Lietuvos bankas gali apsvarstyti galimybę ABD įstatyme daryti nuorodą į „sistemas“ bendresniais bruožais, t. y. nenurodant įvairių esamų ar būsimų sistemų rūšių[3]. Tam tikrais atvejais valstybėms narėms gali prireikti sistema laikyti kliringo sistemą[4].

2.2.3 Įstatymo projekto 1 straipsnis pakeičia apibrėžimą „sistema“ ir nustato, *inter alia*, kad Lietuvos teisę galima pasirinkti sistemai taikyti tuo atveju, kai bent vieno sistemos dalyvio pagrindinė buveinė yra Lietuvoje. Galiojančio ABD įstatymo 2 straipsnio 17 dalis mini tik dalyvio Lietuvoje „buveinę“. Naujai įstatymo projektu nustatytai formuluotei pritariama, kadangi ji tinkamiau atspindi Atsiskaitymų baigtinumo direktyvos formuluotę, pagal kurią dalyviai gali pasirinkti taikyti tik tos valstybės narės, kurioje yra bent vieno iš jų „pagrindinė buveinė“, teisę.

---

3 Žr. Atsiskaitymų baigtinumo direktyvos 2 straipsnio a punkte pateiktą apibrėžimą „sistema“.

4 Žr. esamą sistemomis laikomų, apie kurias pranešta, sistemų sąrašą, pateikiamą http://www.europa.eu.int/comm/internal_market/financial-markets/settlement/dir-98-26-art10-national_en.htm.

2.3 *Įstaigos*

Įstatymo projekto 1 straipsnis siūlo į „įstaigos“ apibrėžimą įtraukti juridinius asmenis, kurie teikia lėšų pervedimo paslaugas. ECB pažymi, kad pagal Atsiskaitymų baigtinumo direktyvos 2 straipsnio f punkte pateiktą apibrėžimą, dalyvis – tai „įstaiga, kita pagrindinė sandorio šalis, atsiskaitymų tarpininkas arba kliringo namai“. Be to, Direktyvos 2 straipsnio b punktas mini įmones, kurios gali būti laikomos įstaigomis, įskaitant įmones, kurios dalyvauja prižiūrimoje sistemoje, vykdančioje vertybinių popierių pervedimus ir atliekančioje mokėjimus pagal tokius pavedimus. Todėl ECB pažymi, kad gali būti manoma, jog įstatymo projekto 1 straipsnis yra platesnis, negu Atsiskaitymų baigtinumo direktyvos nuostatos, ir todėl siūlo suderinti įstatymo projektą su Direktyvos 2 straipsnio b punktu.

2.4 *Vertybiniai popieriai*

ECB pažymi, kad ABD įstatymas apibrėžia „vertybinius popierius“ nuoroda į Vertybinių popierių rinkos įstatymą. Taip pat pažymima, kad pagal Atsiskaitymų baigtinumo direktyvos 2 straipsnio h punkte pateiktą apibrėžimą, „vertybiniai popieriai“ – tai visi Investicinių paslaugų direktyvos[5] priedo B skirsnyje išvardyti instrumentai. Investicinių paslaugų direktyvą panaikins Finansinių priemonių rinkų direktyva[6] nuo 2006 m. balandžio 30 d. Jei esamas pasiūlymas dėl Finansinių priemonių rinkų direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę ir įgyvendinimo terminų bus priimtas, ši data bus atidėta[7]. Pagal Finansinių priemonių rinkų direktyvos 69 straipsnį nuorodos į Investicinių paslaugų direktyvos sąvokas nuo šiol bus laikomos nuorodomis į atitinkamas Finansinių priemonių rinkų direktyvos sąvokas. Finansinių priemonių rinkų direktyvos I priedo A skirsnyje pateikiamas finansinių priemonių sąrašas yra išsamesnis, negu Investicinių paslaugų direktyvos Priedo B skirsnyje. Todėl ECB atkreipia Lietuvos banko dėmesį į tai, kad ABD įstatyme daroma nuoroda į vertybinių popierių apibrėžimą turės būti peržiūrėta atsižvelgiant į Finansinių priemonių rinkų direktyvą.

3 Dalyvio teisėms ir įsipareigojimams taikoma teisė

Įstatymo projekto 4 straipsnis aiškiai nustato, kad jei dalyvio, kuris dalyvauja sistemoje, kuriai taikoma kitos valstybės narės teisė, operacijos yra sustabdomos, jo teisėms ir įsipareigojimams, atsiradusiems dėl dalyvavimo toje sistemoje, taikoma tos valstybės narės teisė. Ši nuostata ištaiso atvejį pagal galiojantį ABD įstatymą, kai dalyvavimo sistemoje, kuriai taikoma kitos valstybės narės teisė, atžvilgiu minimas tik bankroto procesas. ECB pritaria šiam pakeitimui.

---

5 1993 m. gegužės 10 d. Tarybos direktyva 93/22/EEB dėl investicinių paslaugų vertybinių popierių srityje (OL L 141, 1993 6 11, p. 27).

6 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/39/EB dėl finansinių priemonių rinkų, iš dalies keičiančios Tarybos direktyvas 85/611/EEB, 93/6/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2000/12/EB bei panaikinančios Tarybos direktyvą 93/22/EEB 69 straipsnis (OL L 145, 2004 4 30, p. 1).

7 Žr. Europos Bendrijų Komisija, „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, iš dalies keičiančios Direktyvą 2004/39/EB dėl finansinių priemonių rinkų dėl tam tikrų galutinių terminų“ (KOM(2005) 253 galutinis, 2005 6 14).

4 Jokio tarpuskaitos ar pervedimo nurodymų panaikinimo

4.1 Pagal Atsiskaitymų baigtinumo direktyvos 3 straipsnio 2 dalį jokie veiksmai, susiję su pirminiais sandoriais, „nepanaikina tarpuskaitos“. Be to, Atsiskaitymų baigtinumo direktyvos 13 konstatuojamoji dalis teigia, kad, pvz., apgaulės arba techninės klaidos atveju, direktyva netrukdo sistemos dalyviui arba trečiajai šaliai pareikšti su pirminiu sandoriu susijusias teises ir reikalavimus, jeigu dėl to „sistemoje nepanaikinama tarpuskaita ar pervedimo pavedimas“. Kai kuriose valstybėse narėse Atsiskaitymų baigtinumo direktyvą įgyvendinantys įstatymai aiškiai patvirtina, kad, nors pirminis sandoris galėtų ginčijamas teismo procese, pvz. dėl sandorių vengimo, tai turėtų poveikį tik abipusiam ryšiui tarp mokėtojo ir gavėjo, o ne sistemai.

4.2 ABD įstatymo 7 straipsnio 5 dalis nustato, kad įskaitymo nepanaikina tai, kad sandoris, sudarytas iki bankroto proceso pradžios, pripažįstamas negaliojančiu dėl pagrindų, kuriuos numato sistemos dalyvio bankrotą reglamentuojantys įstatymai. ECB pažymi, kad sandoriai taip pat gali būti pripažįstami negaliojančiais ne tik pagal sistemos dalyvio bankrotą reglamentuojančius įstatymus, bet taip pat pagal kitus Lietuvos įstatymus, tokius kaip Įmonių restruktūrizavimo įstatymą ar Civilinį kodeksą (kuris nurodo *actio Pauliana*). Be to, pervedimo nurodymams, įskaitant mokėjimo nurodymus, neturėtų būti taikomas panaikinimas. ECB siūlo ABD įstatyme paaiškinti, kad, jei pirminis sandoris yra negaliojantis: (i) įskaitymo negalima panaikinti; (ii) pervedimo nurodymai, įskaitant mokėjimo nurodymus, negali būti panaikinami; ir (iii) tai paveiktų tik abipusį ryšį tarp mokėtojo ir gavėjo, o ne sistemą.

5 Bankrotas ir pertvarkymo įstatymai

5.1 Kaip jau buvo minėta, Atsiskaitymų baigtinumo direktyvos 7 straipsnis draudžia, kad bet kokia nemokumo byla prieš dalyvį turėtų atgalinį poveikį sistemos dalyvio teisėms ir įsipareigojimams. Todėl teismų, likvidatorių, administratorių ir kitų pareigūnų prerogatyvos nemokumo bylose, tokios kaip teisė apriboti disponavimą nemokaus dalyvio turtu, turi būti apribotos, siekiant užtikrinti pervedimo pavedimų ir tarpuskaitos vykdymą sistemoje.

5.2 ECB pažymi, kad tam tikri Lietuvos įstatymai, tokie kaip Įmonių bankroto įstatymas ir Įmonių restruktūrizavimo įstatymas, nustato tam tikrus disponavimo nemokaus subjekto nuosavybe apribojimus ir suteikia administratoriams teisę nutraukti sutartis, sudarytas iki bankroto bylos iškėlimo. ECB pažymi, kad paprastai laikoma, jog Įmonių bankroto įstatymas ir Įmonių restruktūrizavimo įstatymas turi viršenybę kitų įstatymų atžvilgiu. Nors Įmonių bankroto įstatymas jau nustato išimtis kai kurioms savo nuostatoms ABD įstatymo reglamentuojamais atvejais, ECB rekomenduoja tiek į Įmonių bankroto įstatymą, tiek į Įmonių restruktūrizavimo įstatymą įtraukti bendrą nuostatą, teigiančią, kad ABD įstatymas turi viršenybę teisių ir įsipareigojimų, atsirandančių dėl dalyvavimo sistemoje, atžvilgiu.

Ši nuomonė skelbiama ECB tinklalapyje.

Pasirašyta Frankfurte prie Maino, 2006 m. vasario 16 d.

[parašas]

ECB pirmininkas

Jean-Claude TRICHET